

Opublikowano: 30.12.2024

AGNIESZKA TRZEŚNIEWSKA-NOWAK

 <https://orcid.org/0000-0001-8425-7185>

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Obraz starości w podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego a potencjał serialu *Gang Zielonej Rękawiczki*

The image of old age in textbooks for teaching Polish as a FL and the potential of *The Green Glove Gang* series

Abstract: Old age is still a taboo topic in Polish glottodidactics. Textbooks show joyful old people who enjoy life and help raise their grandchildren. Old age, marked by illness, loneliness and sadness, remains unsaid. *The Green Glove Gang* – a Polish series (2022) tells the story of three noble senior thieves who, due to a crazy coincidence, end up in a retirement home. The characters resemble modern-day Robin Hoods, because they not only fight for the good of the weaker, but also oppose ageism and are the embodiment of feminist postulates. This series stimulates many discussions related to the presence of older people in the community, as well as the issue of the so-called “transparency” of elderly people.

Keywords: ageism, old age, glottodidactics, series

Abstrakt: Starość to wciąż temat tabu w polskiej glottodydaktyce. Podręczniki pokazują radosnych starszuchów, którzy cieszą się życiem, pomagają w wychowaniu wnuków. Przemilczana natomiast jest starość naznaczona chorobą, samotnością czy smutkiem. *Gang Zielonej Rękawiczki* to polski serial (2022), który opowiada historię trzech szlachetnych złodziejek-seniorek trafiających wskutek szalonego zbiegu okoliczności do domu spokojnej starości. Bohaterki przypominają swym zachowaniem postać współczesnego Robin Hooda, ponieważ nie tylko walczą o dobro słabszych, ale także przeciwstawiają się ageizmowi i są uosobieniem feministycznych postulatów. Serial ten pobudza do wielu dyskusji związanych z obecnością ludzi starszych w społeczeństwie oraz z kwestią tak zwanej przezroczystości osób w podeszłym wieku.

Słowa kluczowe: ageizm, starość, glottodydaktyka, serial

W dydaktyce języka polskiego jako obcego truizmem jest już powtarzanie sformułowania, że nie można uczyć języka w oderwaniu od kultury, ponieważ „właściwe zrozumienie znaków, symboli i odnośników w danym języku warunkuje komunikację” (Jelonkiewicz, 2006: 59). Rozwój społeczeństwa sieciowego oraz procesy globalizacji stawiają nas, glottodydaktyków, w sytuacji trudnych wyborów zarówno w zakresie doboru materiałów kulturowych, jak i socjokulturowych (Burzyńska, 2002). Kolejny dylemat związany jest z kulturą popularną i jej obecnością na zajęciach języka polskiego jako obcego. Zdecydowanym zwolennikiem wprowadzania jej jest między innymi Piotr Kajak (2008a: 129), który posługując się tekstami piosenek hip-hopowych (nie odrywając ich jednak od muzyki!), podkreśla wagę popkultury we współczesnej glottodydaktyce. Obecnie w tej dyscyplinie często wykorzystuje się kulturę popularną (muzyka, teledyski, filmy, seriale, komiksy, literatura popularna *etc.*), aby przybliżyć uczącym się różne aspekty współczesnego życia Polaków. Kajak, uzasadniając sens wykorzystywania elementów ludycznych, stwierdza, że w ten sposób nauczyciele mogą w przystępny sposób pokazać „polską kulturę żywą, atrakcyjną, a nie tylko ów pomnik, wielki i natchniony, o którego istnieniu wiemy, z którego cienia próbujemy się wyczołgać, lecz nie bardzo nam się to udaje” (Kajak, 2008b: 291).

Żyjemy dziś w kulturze audiowizualnej i to ona w dużym stopniu kształtuje naszą świadomość oraz wiedzę o otaczającym nas świecie. Istotna w perspektywie współczesnej glottodydaktyki jest szeroko rozumiana multimodalność (Dunin-Dudkowska, 2018: 91), która za sprawą współczesnych seriali może być cennym narzędziem w procesie nauczania języka polskiego na różnych poziomach¹, gdyż – jak zauważa Justyna Hanna Budzik – człowiek zanurzony w kulturze nie może być jedynie obserwatorem, ponieważ wymagane jest od niego zarówno działanie, jak i zaangażowanie (Budzik, 2020: 243). W dobie szczególnej popularności seriali dostępnych na platformach streamingowych wykorzystanie ich na lekcjach języka polskiego jako obcego może stać się inspirującym materiałem stymulującym dyskusję na różne tematy, niekiedy uznawane za kontrowersyjne. Rafał Maćkowiak, analizując jeden z polskich seriali w kontekście jego funkcji ludycznej w nauczaniu języka polskiego jako obcego na poziomie B2, zauważa, że „dopiero osoba na tym etapie nauki rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w trudniejszych tekstach. Potrafi bez problemu porozumiewać się z rodzimymi użytkownikami języka” (Maćkowiak, 2014: 364).

¹ W grupach zaawansowanych można wykorzystać filmy i seriale w oryginalnych wersjach językowych, a w grupach początkujących korzystać z opcji napisów. Ciekawą propozycją dostosowaną do różnych poziomów jest również *Polska mozaika filmowa...* autorstwa Izabeli Górnickiej-Zdziech (2020).

W niniejszym szkicu pragnę omówić potencjał glottodydaktyczny serialu *Gang Zielonej Rękawiczki*, który może być wykorzystany w nauce języka polskiego na poziomie B2, gdyż poruszone zostają w nim takie kwestie społeczne, jak problem starości i towarzyszących jej stereotypów. Jest to zagadnienie o tyle istotne, gdyż pomimo szeroko promowanej otwartości wciąż funkcjonujemy w świecie, w którym starzenie się to temat przemilczany i pomijany w mainstreamie. W polskim społeczeństwie osoby w podeszłym wieku niejednokrotnie traktowane są przez młodszych jego członków jako jednostki przezroczyste, zbędne. Zanim przejdę do analizy serialu, pragnę skrótowo omówić wizerunki osób starszych w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego.

Podręczniki te (istnieją, rzecz jasna, pewne wyjątki) nie pokazują różnych aspektów starości, a jeśli już to robią, prezentują radosnych staruszków, którzy cieszą się życiem, wspierają swoje dzieci, pomagając im w wychowaniu wnuków. Seniorzy wówczas są pewnym łącznikiem w wielopokoleniowej rodzinie; *nota bene*, to właśnie w kontekście rodziny osoby w podeszłym wieku pojawiają się zazwyczaj w podręcznikach do języka polskiego na wszystkich poziomach biegłości. Wspomnijmy chociażby o ilustracji w lekcji ósmej (*Relacje z ludźmi – kobieta i mężczyzna*) zamieszczonej w popularnym i bardzo często wybieranym poza granicami Polski podręczniku *Hurra!!! Po polsku 2...* autorstwa Agnieszki Dixon i Agnieszki Jasińskiej (2020: 62). Przyglądając się grafice, można dostrzec, że na drugim planie znajduje się uśmiechnięta staruszka. Na pierwszym umieszczono jej wnuczkę, co wskazywałoby na to, że opieka nad młodszym pokoleniem wydaje się tu priorytetem dla ludzi starszych. Dodatkowo, umiejscowienie kobiety w pewnym oddaleniu może dawać podprogowy sygnał, że jest ona mniej ważna czy definiowana tylko poprzez rodzinę. Para uśmiechniętych staruszków to także bohaterowie rozdziału 16.3 *Kiedy miałem 10 lat* w podręczniku *Polski jest cool...* autorstwa Ewy Piotrowskiej-Roli i Marzeny Porębskiej (2017: 172)² oraz lekcji dziewiątej *Mam dużą rodzinę* w podręczniku *Język polski bez granic. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego dla szkół ukraińskich. Klasa V* autorstwa Róży Ciesielskiej-Musameh, Kamili Kwiatkowskiej oraz Marii Maćkowicz (2021: 84–85). Spostrzeżenia te nie korespondują z tym, co na temat starości piszą Małgorzata Gajak-Toczek oraz Beata Gala-Mielczarek: „Starość utożsamiana jest głównie z niedołężnością, niemożnością zaspokajania przez jednostkę własnych potrzeb oraz nieuchronną śmiercią” (Gajak-Toczek, Gala-Mielczarek, 2015: 53). Wspomnijmy też o tekście wprost sugerującym, że żyjemy w świecie, w którym starość jest deprecjonowana, a naszym celem jest możliwie jak najdalsze jej odsunięcie – mowa tu o artykule *W pogoni za eliksirem długowiecz-*

² Należy jednak zwrócić uwagę, że w podręczniku *Polski jest cool...* ludzie starsi występują również w innych sytuacjach – czytają książki czy telefonują do przyjaciół.

ności, który znalazł się w podręczniku *Język kluczem do kraju...* autorstwa Elżbiety Zarych (2018: 207).

Całkiem odmienny wizerunek seniora odnajdujemy w podręczniku *Język polski bez granic. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego dla szkół ukraińskich. Klasa IX* (Guziuk-Świca i in., 2020: 98). Warto zwrócić uwagę na postać energicznej staruszki Małgorzaty Zając, która pojawia się w lekcji piątej pt. *Grunt to rodzinka*. Jedno z ćwiczeń we wspomnianym podręczniku dotyczy aktywnej emerytki, której zachowanie nie przystaje do wzorca milej i rodzinnej staruszki, co jest oceniane przez najbliższych znajomych oraz rodzinę.

Wymienione przeze mnie podręczniki przeznaczone są do nauczania języka polskiego jako obcego na niemalże wszystkich poziomach i adresowane do różnych odbiorców (od dzieci, przez młodzież, po dorosłych), co pokazuje, że tego typu obraz seniorów jest mocno zakorzeniony w polskiej kulturze.

Zupełnie inny wizerunek starości został zaprezentowany w książce Tamary Czerkies *Literackie lustro kultury. Literatura polska w ćwiczeniach dla obcokrajowców – poziom B.1.2–C.1*. Jest to podręcznik pomocniczy, jak pisze autorka we *Wstępie*, „przeznaczony dla słuchaczy zajęć z literatury polskiej [...]». «Literackie lustro kultury» jest przygotowane nie tylko z myślą o studentach koreańskich, lecz może służyć również wszystkim cudzoziemcom, którzy pragną lepiej poznać Polskę i jej kulturę, a znają język na poziomie B.1.2” (Czerkies, 2019: 7). W rozdziale piątym, zatytułowanym *Człowiek żyje aż do końca*, poruszony jest problem starości. Autorka jako bazę literacką wykorzystuje między innymi: wiersz Tadeusza Różewicza *Opowiadanie o starych kobietach*, fragment powieści Olgi Tokarczuk *Dom dzienny dom nocny* czy recenzję filmu *Pora umierać*. Czerkies, dzięki odpowiedniemu doborowi tekstów literackich, przełamuje utarte stereotypy na temat starości i pokazuje, że seniorzy niekoniecznie poświęcają swój czas wychowywaniu wnuków, realizują swoje plany oraz marzenia. Dodajmy, że obraz starości u tej autorki jest wielowymiarowy. Akcentuje ona problemy, z którymi borykają się seniorzy, jak: samotność, choroba oraz lęk przed śmiercią.

Niniejszy przegląd podręczników pod kątem problematyki starości rzecz jasna nie jest pełny, a niewątpliwie jest to zagadnienie, które zasługuje na osobne opracowanie. Rozwijając propozycję Czerkies, zaproponowałabym włączenie innych tekstów kultury, na przykład seriali, które poruszają tę tematykę, a które to mogłyby stanowić niezwykle cenny materiał do wykorzystania w trakcie nauczania języka polskiego.

Do dyskusji na temat postrzegania osób starszych ciekawe wydaje się wykorzystanie pierwszego sezonu serialu *Gang Zielonej Rękawiczki* w reżyserii Tadeusza Śliwy, który ukazał się na platformie streamingowej Netflix w 2022 roku. Ośmioodcinkowa produkcja opowiada historię trzech szlachetnych złodziejek-seniorek: Zuzy

(Magdalena Kuta), Kingi (Małgorzata Potocka) oraz Alicji (Anna Romantowska), trafiających wskutek szalonego zbiegu okoliczności do znajdującego się na obrzeżach miasta (sugeruje to między innymi długa podróż Kingi taksówką) domu spokojnej starości „Drugi Dom”. Bohaterki postanawiają ukryć się w nim przed policją, która cały czas jest na ich tropie. Pomimo przestępczego tła kobiety przypominają swym zachowaniem postać uwspółcześnionego Robin Hooda, ponieważ nie tylko walczą o dobro słabszych (tu głównie pensjonariuszy domu starców, którzy są samotni, zagubieni, zastraszeni, niepewni swojej wartości i schorowani), ale także przeciwstawiają się ageizmowi, będąc również uosobieniem feministycznych postulatów walki o równouprawnienie. Ich najważniejsze zasługi wymienione zostały w ostatnim odcinku serialu – wśród wielu z nich wspomniano między innymi o pomocy przy rewitalizacji miejscowego cmentarza czy wsparciu powszechnych badań dla seniorów.

Serial³ wyprodukowany przez Netflix'a dostarcza ciekawego materiału do zajęć poświęconych konfliktom pokoleniowym (przykładowo: czym różni się starość w serialu od tej, którą nasi studenci widzą w swojej rodzinie, wśród swoich najbliższych?) czy kwestiom związanym z relacjami rodzinnymi – przypomnijmy, że w serialu stosunki rodzinne (zwłaszcza na linii dziecko – rodzic) są dość luźne, a na pewno naznaczone szeregiem niedopowiedzeń i pretensji (na przykład Zuza i jej nieodpowiedzialny oraz popadający w częste tarapaty syn). Dylematy bohaterów wydają się korespondować z rozterkami Polaków. Wciąż jako społeczeństwo nie wiemy, czy odpowiada nam życie w wielopokoleniowych domach (taki schemat powtarza się w wielu podręcznikach kursowych), czy idziemy w stronę starości samotnej, w tym tej w domu spokojnej starości, a zauważmy na marginesie, że coraz więcej billboardów i reklam promujących takie miejsca pojawia się w ostatnich latach w przestrzeni publicznej.

Niewątpliwie *Gang Zielonej Rękawiczki* jest produkcją o dużym potencjale glotto-dydaktycznym. W tabeli 1 zestawiam problematykę podejmowaną w serialu z katalogiem tematycznym, przypisując poszczególnym odcinkom konkretne sprawności, które można rozwijać na zajęciach języka polskiego jako obcego, określając także poziom zaawansowania uczących się.

³ Na marginesie warto wspomnieć, że popularność seriali i ich między innymi walory dydaktyczne dostrzegli autorzy tomów: *Powieści realistycznej życie po życiu. O fenomenie współczesnych seriali* (Piechota, Trześniewska-Nowak, red., 2022), *Czas seriali* (Szczepanek, Wojciechowska, Buśko, red., 2014), *Fenomen telewizji. Interpretacje socjologiczne i kulturowe* (Bogunia-Borowska, 2012), czy Agnieszka Tambor, która w *Polskiej półce filmowej. 100 filmach, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien* (Tambor, 2012) poświęca cały rozdział polskim serialom.

Tabela 1

Przykładowy katalog problemów/zagadnień

Katalog tematyczny	Temat	Sprawność	Poziom	Odcinek
Człowiek: – wygląd – cechy charakteru – uczucia i emocje – upodobania	Charakterystyka jednej z głównych bohaterek.	pisanie	B2/C1	cały serial
Rodzina: – relacje rodzinne – konflikty międzypokoleniowe	Relacje rodzinne (starość <i>versus</i> młodość).	mówienie	B2/C1	cały serial
Życie codzienne i rozrywka: – rutyna dnia codziennego – przedmioty codziennego użytku – uroczystości rodzinne	Codziennność, rytuały (na przykład przyjęcie urodzinowe).	czytanie	B2/C1	S1E3
Sposoby spędzania wolnego czasu: – zainteresowania – rozrywki – relaks – życie towarzyskie – uczestnictwo w kulturze	Spędzanie wolnego czasu, hobby: – gra na fortepianie, – naprawianie samochodu, – gry towarzyskie. Wernisaż obrazów pensjonariuszki.	słuchanie	B2/C1	S1E2, S1E4, S1E8
Mieszkanie: – rodzaj, położenie i wielkość mieszkania/ domu Miejsca: – zabudowania miejskie	Opis przestrzeni (dom starości, pokoje pensjonariuszy, kościół <i>etc.</i>).	pisanie	B2	cały serial oprócz odcinków 1 i 8
Podróże i środki transportu: – atrakcje turystyczne, ciekawe miejsca, regiony – turystyka indywidualna, grupowa	Bieszczady pokazane w ostatnim odcinku + materiał autentyczny, na przykład foldery reklamowe lub kanał Podkarpackie Travel, dostępny na YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=ukD9LDa4ob0 .	słuchanie	C1	S1E8

Katalog tematyczny	Temat	Sprawność	Poziom	Odcinek
Zdrowie i higiena osobista: – stan zdrowia – choroby – choroby XXI wieku	Choroba (walka z chorobą) + materiał autentyczny, na przykład wywiad z prof. Maciejem Krzakowskim na temat przełomów w onkologii: https://www.mzdrowie.pl/wywiadownia/maciej-krzakowski-przelomy-w-onkologii-xxi-wieku/ .	czytanie	B2/C1	S1E3
Inne tematy: – stereotypy, uprzedzenia – religijność Polaków, Kościół w Polsce	Przemijanie, starość; tu cytaty: „Jestem za młoda na to miejsce”, „Jedyną zaletą naszego wieku jest to, że jesteśmy przezroczyste”. Esej, tekst argumentacyjny na temat obecności ludzi starszych w przestrzeni publicznej.	pisanie	B2/C1	S1E1, S1E3

Starość w *Gangu Zielonej Rękawiczki* jest wielowymiarowa, ludzie w podeszłym wieku przestają być jedynie tłem rodzinnych spotkań czy rozmów, a zaczynają sami tworzyć narracje, stają się współodpowiedzialni za siebie i najbliższych. Dariusz Piechota zauważa, że reżyser serialu decyduje się na zmianę perspektywy opisu, wprowadzając indywidualne cechy bohaterów i pozwalając każdemu z nich opowiedzieć swoją historię (Piechota, 2023: 23), co może posłużyć jako materiał do ćwiczeń gramatycznych na lekcjach języka polskiego, polegających na zmianie osoby opowiadającej (rodzaj męski *versus* rodzaj żeński). Bez wątpienia można powiedzieć, że w produkcji Netflix'a *Jesień życia* ma wiele twarzy, jest niejednoznaczna, naznaczona samotnością i chorobą. Najbardziej jaskrawym tego przykładem jest Terenia – jedna z pensjonariuszek, która zmagając się z chorobą nowotworową, prowadzi równoległe walkę z samotnością i porzuceniem przez rodzinę, ponieważ w „Drugim Domu” nie odwiedzają jej bliscy (S1E3). To dla niej w czwartym odcinku zostaje zorganizowane przyjęcie urodzinowe, na którym kobieta otrzymuje spersonalizowany prezent – tablicę ze zdjęciami jej najbliższych; w nocy tuż po urodzinach pensjonariuszka umiera. Takie przedstawienie tematu starości potwierdza, że kultura polska jest tak zwaną kulturą wysokiego kontekstu, a więc obcokrajowiec, jak twierdzi Aleksandra Achtelek, „musi posiadać rozbudowaną wiedzę z zakresu wartości [w niej – A.T.N.] obowiązujących” (Achtelek, 2005: 214), aby móc poprawnie

poruszać się w jej obszarze. Na marginesie warto wspomnieć, że śmierci w serialu jest bardzo dużo – co rusz do domu spokojnej starości przyjeżdża karawan, akcja serialu przenosi się na cmentarz, do kaplicy przycmentarnej czy siedziby firmy pogrzebowej. Tym samym twórcy podejmują próbę oswojenia widza z nieuchronnym kresem ludzkiej egzystencji.

Pomimo tego, że *Gang Zielonej Rękawiczki* zaklasyfikowano jako czarną komedię, to jednak w kolejnych odcinkach produkcji widzowie mają możliwość zetknięcia się z ważnymi społecznie tematami, takimi jak: odsuwanie na margines społeczeństwa ludzi starszych, którzy zdają się łatwowierni i naiwni, skomplikowane relacje na linii rodzic – dorosłe dziecko (Zuza i jej syn, ale również Krystyna i roszczeniowa córka) czy odsuwanie od siebie myśli o starzeniu się i wręcz demonstracyjna niechęć do nowego miejsca pobytu, co niezwykle trafnie opisuje Kinga, mówiąc: „Jestem za młoda na to miejsce” (S1E1). Tego typu cytaty posłużyć mogą na poziomach B2 oraz C1 jako temat prac pisemnych (esejów), dotyczących życia, przemijającego czasu, doceniania ważnych chwil, które są wciąż niezwykle popularne na egzaminach certyfikатовych z języka polskiego jako obcego.

Warto zaznaczyć, że pensjonariusze „Drugiego Domu” są współczesnymi outsiderami. Są marginalizowani w społeczeństwie, postrzegani jako zbędni, nadliczbowi, co nie pozwala im spełniać swoich marzeń, gdyż są one przez innych oceniane negatywnie jako fanaberie. *Nota bene*, przestrzeń, w której funkcjonują bohaterowie, zostaje porównana przez jedną z protagonistek do kultowego *Lotu nad kukułczym gniazdem* (1975) w reżyserii Miloša Formana na podstawie książki Kena Keseya, co jeszcze bardziej pogłębia poczucie wyizolowania pensjonariuszy i narzuca jednoznacznie pejoratywne skojarzenia. W kontekście rozważań na temat życia jednostki warto również zastanowić się nad kwestią dojrzałości. Jak zauważył Zygmunt Bauman, tożsamość nie jest czymś danym, „trzeba ją dopiero osiąść [...] nie da się jej osiąść raz na zawsze, ale trzeba ją brać w posiadanie wciąż na nowo, za każdym razem wybierając z innego zestawu możliwości, ale nie wiadomo, w jakim kierunku” (Bauman, 2004: 14). Dodatkowo należy podkreślić, że tożsamość jednostek w tym aspekcie nie jest odkrywana, ale tworzona (Chymkowski, 2004: 100). Tak rozumiana jest tożsamością nieustannie kreowaną w pewnej ciągłości w czasie i przestrzeni (Giddens, 2001). Idąc tym tropem, to społeczeństwo tworzy tożsamość ludzi starszych, przypisując im określone miejsca we wspólnocie. Tak postrzegana tożsamość wymaga więc konsekwentnego kształcenia w ramach komunikacji kulturowej i międzykulturowej, tym bardziej że jest ona często definiowana w kontekście osób, które nie wpisują się w stereotypowe wyobrażenia propagowane przez społeczeństwo.

Ośmioodcinkowa produkcja Netflixa daje glottodydaktykom nowy materiał socjokulturowy skupiony wokół takich miejsc (które mogą posłużyć na przykład do opisu na niższych poziomach, jak A2 czy B1), jak: dom spokojnej starości, kościół

czy cmentarz. Przestrzenie te przenikają się w serialu, a śmierć zdaje się codziennością pensjonariuszy, których często odwiedzają pracownicy domu pogrzebowego (są to zwłaszcza nocne wizyty, ale nie tylko, ponieważ mieszkańcy domu spokojnej starości mają również w zwyczaju żegnać odchodzących seniorów, patrząc w ciszy przez okno). W serialu wyodrębnić można też rytuały pensjonariuszy, takie jak ostentacyjne wyglądanie przez okna (S1E1), wspólne spędzanie czasu wolnego czy wreszcie tradycyjny dzień odwiedzin (S1E4), co może stanowić także materiał stymulacyjny do dyskusji na temat codziennej rutyny seniorów.

Mieszkańcy „Drugiego Domu” nie zostali sportretowani jako grupa społeczna, lecz jako jednostki, co widać już w pierwszym odcinku, w którym w krótkich scenkach, właściwie bez słów, poznajemy wszystkich pensjonariuszy (kobieta na bujanym fotelu oglądająca zdjęcia swojej rodziny, staruszka modląca się przy radiu, mężczyzna prężący do lustra mięśnie, kobieta paląca w swoim pokoju papierosa). Kolejnym sposobem na poznanie seniorów jest gra zorganizowana przez główne bohaterki (S1E2), podczas której uczestnicy czytają nekrologi i zgadują wiek zmarłych – przypomina to zabawę w osławianie śmierci; *nota bene*, elementów ludyczności jest zdecydowanie więcej, a zabawie towarzyszy również alkohol (S1E2). Prezentacja protagonistek może być także impulsem do tworzenia ich biografii, dzięki czemu uczący się języka polskiego utrwala konstrukcję czasu przeszłego.

Szczególnie interesujące wydają się losy Zuzy, Alicji i Kingi, które w przestrzeni domu spokojnej starości pełnią funkcję arbitrów praworządności – poczuwają się do odpowiedzialności, aby rozliczać tych, którzy oszukują lub starają się wykorzystać naiwność seniorów (wymieńmy tu osoby z pozoru obdarzone dużym zaufaniem z racji wykonywanej pracy: dyrektorka domu spokojnej starości, uzdrowiciel Wojciech, właściciel firmy pogrzebowej i zarządca lokalnego cmentarza). Twórcy serialu patrzą na człowieka jako na niepowtarzalną jednostkę, co pozwala zaciekawiać uczących się języka polskiego kulturą, która w tym przypadku ma wymiar uniwersalny (Wagner, 2003: 60). Swoim zachowaniem protagonistki pokazują, że możliwa jest aktywna starość, która nie jest przerysowana, bywa naznaczona chorobą i samotnością, lecz także sprzyja budowaniu nowych relacji. Początkowo staruszkowie biernie godzą się na bycie wykorzystywanymi, nie rozliczają dyrektorki domu z obietnic dotyczących muzykoterapii czy aqua aerobiku, stają się biernymi obserwatorami świata wokół nich, ale jednocześnie mają świadomość niesprawiedliwości, której są ofiarami (S1E4). Twórcy serialu poruszyli również ważny z punktu widzenia społeczeństwa problem okradania ludzi starszych tak zwaną metodą „na wnuczka”. Tu pensjonariusze „Drugiego Domu” okazują się pomysłowi i przebiegli, nie tylko rozszyfrowując plany złodziei, ale także ich demaskując. Ich łatwowierność widać też w zetknięciu z oszustem-uzdrowicielem (S1E6), który sprzedaje im cudowną wodę i święte powietrze.

Prezentowany serial pobudza do wielu dyskusji na temat obecności ludzi starszych w społeczeństwie, a także kwestii tak zwanej przezroczystości osób w przeszłym wieku. Ma jej świadomość również protagonistka *Gangu Zielonej Rękawiczki*, Kinga, gdy mówi w trzecim odcinku: „Jedyną zaletą naszego wieku jest to, że jesteśmy niewidzialne” (S1E3). Ta kontrowersyjna wypowiedź zainspirować może do wspólnej na lekcjach języka polskiego refleksji o marginalizowaniu pewnych grup społecznych, niedocenianiu ich wkładu, ale również o zmianach w tych kwestiach, zachodzących w Polsce i na całym świecie. Niewidzialność ta wynika ze stereotypowego postrzegania osób starszych, w którym marginalizuje się ich potrzeby kontaktu społecznego, kulturowego czy edukacyjnego (Gajak-Toczek, Gala-Mielczarek, 2015: 60).

Serial ten warto wykorzystać na zajęciach języka polskiego jako obcego, konfrontując go z jednym ze sztamkowych tekstów dotyczących starości/starzenia się znajdujących się w podręcznikach kursowych. Szczególnie inspirująca do dyskusji wydaje się wypowiedź jednej z pensjonariuszek, która stwierdza, że życie polega na utracie. Codziennosc seniorów ukazana w omawianej produkcji (gra na fortepianie, malowanie obrazów, palenie papierosów, naprawa samochodu) może też zainicjować dyskusję na temat spędzania wolnego czasu na emeryturze. Na zajęciach można również wykorzystać jeden z odcinków, na przykład pierwszy, traktując go jako materiał pilotażowy podczas ćwiczenia poszczególnych sprawności: mówienia (wykorzystując opis przestrzeni), pisania (charakterystyka bohaterów), czytania (konfrontując serial z artykułami na temat starości); na wyższych poziomach można pokusić się o rozszyfrowanie stereotypowego obrazu starości. Ważną rolę w kontekście problemów poruszanych w produkcji może odgrywać dyskusja po obejrzeniu jednego odcinka lub całego sezonu, a jej celem jest „kształtowanie nawyku odbioru refleksyjnego” (Bobiński, 2004: 194).

Gang Zielonej Rękawiczki wydaje się korespondować z zachodzącymi w polskim społeczeństwie zmianami w postrzeganiu osób starszych, dlatego też warto byłoby wykorzystać go w trakcie nauki języka polskiego, gdyż najnowsze podejście glottodydaktyczne zakłada, że „po stronie nauczyciela języka polskiego jako obcego leży obowiązek wyrobienia u studenta kompetencji socjokulturowych” (Achtelik, 2005: 213), a dialogi prowadzone między pensjonariuszami (dotyczące przeszłości, wiary, rodziny, relacji międzyludzkich) mogą stać się ciekawą inspiracją. Tego typu materiał audiowizualny stanowić będzie bodziec do dyskusji i rozważań na temat aksjologicznych aspektów rzeczywistości pozaliterackiej/pozaserialowej, przygotowując w ten sposób do świadomego i krytycznego „dialogowania z dziełem filmowym” (Bobiński, 2016: 7). Sięganie po współczesne seriale przez glottodydaktyków to również odpowiedź na wciąż silną potrzebę stosowania niestandardowych metod i technik kształcenia (Banach, Kaźmierczak, 2020: 11). *Gang Zielonej Rękawiczki* to

także wartościowy materiał do rozważań ogólnych, dotyczących spełniania marzeń – przykładem jest pensjonariuszka „Drugiego Domu”, Krystyna Janicka, która organizuje wernisaż swoich prac malarskich.

W niemalże ostatniej scenie serialu byli już pensjonariusze „Drugiego Domu” wybierają się w podróż w Bieszczady, którą można też odczytywać nieco metaforycznie, zgodnie z często powtarzanym powiedzeniem: „rzucić wszystko i wyjechać w Bieszczady”. Jest to specyficzne miejsce, jeśli chodzi o polską kulturę, ponieważ sugeruje pewne odcięcie się od tętniących życiem miast, porzucenie zgiełku w poszukiwaniu ciszy i spokoju. Scena ta podsumowuje nie tylko pierwszy sezon, ale także daje sygnał dydaktykom, w tym również glottodydaktykom, że

Nauczanie języka obcego nie może się odbywać w oderwaniu od kodów kulturowych narodu, który ten język stworzył. Właściwe zrozumienie znaków, symboli i odnośników w danym języku warunkuje komunikację. Najnowsze kierunki w metodyce nauczania języków obcych podkreślają behawioralny aspekt kultury, w szczególności zaś rolę kultury w komunikacji. Rzeczywiście, pojęcie „kultura” stało się ostatnio modne w kręgach nauczycieli języków obcych. Możemy się oczywiście zastanawiać, czy można nauczyć obcokrajowca kultury danego narodu, jedno jest wszakże pewne: można go nauczyć o kulturze, a to zdecydowanie ułatwi zrozumienie logiki danego języka wraz z jego symbolami, wartościami i semiotyczną gramatyką. Budując świadomość kulturową, zaostrzamy zmysł obserwacji, uczymy tolerancji i burzymy kulturowe stereotypy (Jaszczurowska, 2005: 127).

Otwarte zakończenie, rzecz jasna, dało twórcom możliwość dopisania dalszego ciągu historii trzech rezolutnych kobiet, ale może ono również stanowić bodziec do snucia refleksji, „co by było, gdyby...”, podczas tworzenia ze studentami alternatywnych historii.

Bibliografia

- Achtelik A., 2005, *Nauczanie kultury polskiej wobec problematyki aksjologicznej*, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, red. P. Garncarek, Instytut Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców „Polonicum”, Warszawa, s. 213–218.

- Banach A., Kaźmierczak P., 2020, *Ludyczność w (glotto)dydaktyce – stan badań i rozwój metody*, w: *Ludyczność w (glotto)dydaktyce*, red. M. Biernacka, P. Kaźmierczak, A. Banach, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 11–19.
- Bauman Z., 2004, *Życie na przemiał*, przeł. T. Kunz, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Bobiński W., 2004, *Film fabularny w dydaktyce literatury*, w: *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, red. A. Janus-Sitarz, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków, s. 151–194.
- Bobiński W., 2016, *Wyszkalić widza. Sztuka oglądania w edukacji polonistycznej*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków.
- Bogunia-Borowska M., 2012, *Fenomen telewizji. Interpretacje socjologiczne i kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Budzik J.H., 2020, *O budowaniu mostów między teorią a praktyką humanistyki w edukacji filmowej*, „Kwartalnik Filmowy”, nr 111, s. 241–257.
- Burzyńska A., 2002, *Jakże rad bym się nauczyć polskiej mowy... O glottodydaktycznych aspektach relacji język a kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Chymkowski R., 2004, *Granice inności w dyskursie – rozważania teoretyczne*, w: *Tropy tożsamości: Inny, Obcy, Trzeci*, red. W. Kalaga, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 99–110.
- Ciesielska-Musameh R., Kwiatkowska K., Maćkiewicz M., 2021, *Język polski bez granic. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego dla szkół ukraińskich. Klasa V*, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, Lublin.
- Czerkies T., 2019, *Wstęp*, w: T. Czerkies, *Literackie lustro kultury. Literatura polska w ćwiczeniach dla obcokrajowców – poziom B.1.2–C.1*, Avalon, Kraków, s. 7–8.
- Dixon A., Jasińska A., 2020, *Hurra!!! Po polsku 2. Podręcznik studenta*, Wydawnictwo Prolog, Kraków.
- Dunin-Dudkowska A., 2018, *Teksty multimodalne w glottodydaktyce*, w: *Zagadnienia ogólne i teoretyczne. Multimodalność mediów drukowanych*, red. I. Hoffman, D. Kępa-Figura, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 91–104.
- Gajak-Toczek M., Gala-Mielczarek B., 2015, *Człowiek „stary” w mediach – stereotyp a obraz postulowany*, w: *(Nowe) media. Implikacje kulturowe, językowe i edukacyjne*, red. M. Karwatowska, B. Jarosz, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 51–61.
- Giddens A., 2001, *Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, przeł. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Górnicka-Zdziech I., 2020, *Polska mozaika filmowa. Ćwiczenia i inspiracje dla studentów języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Start, Warszawa.
- Guziuk-Świca B. i in., 2020, *Język polski bez granic. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego dla szkół ukraińskich. Klasa IX*, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, Lublin.

- Jaszczurowska E., 2005, *Komponent kulturowy w nauczaniu języka obcego jako narzędzie przełamywania stereotypów kulturowych*, w: *Języki obce przepustką do zjednoczonej Europy i świata. Materiały pokonferencyjne z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Dydaktycznej, Ustroń, 08–10.04.2005*, [s.n.], Gliwice, s. 125–130.
- Jelonkiewicz M., 2006, *Film jako tekst kultury w komunikacji interkulturowej. Wykorzystanie filmów podczas zajęć o kulturze polskiej dla cudzoziemców*, w: *Teksty kultury. Oblicza komunikacji XXI wieku*, red. J. Mazur, M. Rzeszutko-Iwan, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 59–65.
- Kajak P., 2008a, *Hip hop – miejska lingua franca?*, „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2, s. 129–138.
- Kajak P., 2008b, *Kultura popularna w procesie nauczania języka polskiego jako obcego*, w: *W poszukiwaniu nowych rozwiązań, dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, red. W. Miodunka, A. Seretny, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 291–300.
- Maćkowiak R., 2014, *Elementy ludyczne w nauczaniu cudzoziemców języka polskiego (na materiale serialu „Świat według Kiepskich”)*, „Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 21, s. 363–374.
- Piechota D., 2023, *Oswajanie starości w „Gangu zielonej rękawiczki”*, „Studia Filmoznawcze”, nr 44, s. 19–29.
- Piechota D., Trześniewska-Nowak A., red., 2022, *Powieści realistycznej życie po życiu. O fenomenie współczesnych seriali*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk.
- Piotrowska-Rola E., Porębska M., 2017, *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1*, Wydawnictwo Studio Temat, Lublin.
- Szczepanek A., Wojciechowska S., Buśko P., red., 2014, *Czas seriali*, postłowie M. Lorek, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk.
- Tambor A., 2012, *Polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien*, Wydawnictwo Gnome, Katowice.
- Wagner R., 2003, *Wynalezienie kultury*, przeł. A. Malewska-Szałygin, w: *Badania kultury. Elementy teorii antropologicznej*, red. M. Kempny, E. Nowicka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 58–65.
- Zarych E., 2018, *Język kluczem do kraju. Podręcznik do nauki języka polskiego dla obcokrajowców. Poziom C1/C2*, Wydawnictwo Nowela, Poznań.

Agnieszka Trześniewska-Nowak – dr nauk humanistycznych, adiunkt w Centrum Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Jej zainteresowania badawcze obejmują: literaturę polską i żydowską drugiej połowy XIX wieku i XX stulecia, *animal studies*, ekokrytykę, fantastykę i współczesną kulturę popularną. Autorka monografii: *W kleszczach lęku. Thriller medyczny w literaturze i kulturze popularnej* (2022), *Miasteczko dwóch*

kultur. Obraz Kazimierza Dolnego w literaturze XX wieku (2017). Współredaktorka dwóch antologii z utworami dla dzieci. Współpomysłodawczyni i współredaktorka serii Zielona Historia Literatury, w ramach której ukazały się: *Emancypacja zwierząt?* (2015), *Ekomodernizmy* (2016), *Między empatią a okrucieństwem* (2018), *(Nie)zapomniane zwierzęta* (2021). Autorka artykułów w tomach zbiorowych. Publikowała również w czasopismach, m.in. „Świat Tekstów”, „Literacje”, „Podteksty”, „Amor Fati”.

Agnieszka Trześniewska-Nowak – PhD in Humanities, assistant professor at the Center for Polish Language and Culture at Maria Curie-Skłodowska University. Her research interests include Polish and Jewish literature of the second half of the 19th century and the 20th century, animal studies, ecocriticism, fantasy, and contemporary popular culture. Author of the monographs: *W kleszczach lęku. Thriller medyczny w literaturze i kulturze popularnej* [*In the grip of fear. Medical thriller in popular literature and culture*] (2022), *Miasteczko dwóch kultur. Obraz Kazimierza Dolnego w literaturze XX wieku* [*The town of two cultures. The image of Kazimierz Dolny in the literature of the 20th century*] (2017). Co-editor of two anthologies with works for children. Co-initiator and co-editor of the Green History of Literature series, which published: *Emancypacja zwierząt?* [*Emancipation of animals?*] (2015), *Ekomodernizmy* [*Ecomodernisms*] (2016), *Między empatią a okrucieństwem* [*Between empathy and cruelty*] (2018), *(Nie)zapomniane zwierzęta* [*(Un)forgotten animals*] (2021). Author of articles in collective volumes. She has also published in magazines, including “Świat Tekstów,” “Literacje,” “Podteksty,” “Amor Fati.”